

KVALITA OVZDUŠIA (+ENERGETIKA)

Situácia

Na území mesta Košice a v jeho blízkosti sa nachádza niekoľko veľkých znečisťovateľov, ktorí dlhodobo ovplyvňujú kvalitu ovzdušia v celom regióne. Tepláreň, spaľovňa a železiarne od roku 2000 investovali do ekologických procesov, filtrácie, zmeny štruktúry vstupných zdrojov množstvo prostriedkov a súčasná situácia je kvalitatívne výrazne lepšia, ale stále spôsobujú že Košice sú v znečistení ovzdušia nad národným priemerom na úplnej špičke.

Dôležitým znečisťovateľom sú malé domácnosti, ktoré najmä v zimných mesiacoch kúria tuhým palivom. Dôvodom je neexistencia pripojenia na plynovú prípojku, alebo dobrovoľné odpojenie sa od siete kvôli ekonomickým dôvodom.

Krátkodobé riešenie

Vytvorenie siete vlastných lokálnych meracích staníc s čo najširším zberom dát. Tieto dáta v ďalšej fáze poslúžia na cielené opatrenia.

Strednodobé riešenie

Predchádzanie vzniku odpadov a predchádzanie výrobe energie, ktorú nie je potrebné zužitkovať. Prioritizácia verejných budov na základe energetickej náročnosti a ich revitalizácia za účelom zníženia odberu energií, ktoré neskôr nebude potrebné vyrobiť. Pri životnosti budov na úrovni 30-35 rokov je potrebné ročne revitalizovať približne 3% stavieb v majetku mesta, ich financovanie nemusí byť závislé na externých zdrojoch, ale môže byť hrazené z budúcich úspor na platbách za energie.

Dlhodobé riešenie

S ohľadom na vývoj národnej a európskej legislatívy je dôležité sa zaoberať vytvorením novej, technologicky odlišnej a inovatívnej prevádzky na spracovanie odpadu, akou mesto disponuje teraz.

Diverzifikácia vstupných surovín pri procese výroby tepla s väčším dôrazom na obnoviteľné zdroje, v prípade mesta Košice, na využitie geotermálnych vrtov.

HLUK

Situácia

Zvýšenej nadlimitnej hlukovej záťaži sú vystavené veľké časti mesta, ktoré disponujú väčšími zbernými komunikáciami a rýchlostnými cestami, ktoré sú v blízkosti rezidenčných oblastí. Podľa dostupných údajov z hlukovej mapy z roku 2011, je dennej hlukovej záťaži nad 55 dB vystavených 34.40% obyvateľov mesta a nočnej hlukovej záťaži nad 50 dB 20.82% obyvateľov mesta. Hlavným zdrojom hluku je cestná a koľajová doprava, priemysel sa na hlukovej záťaži v meste podieľa okrajovo.

Zásadným problémom je nevnímanie hlukovej záťaže ako významného environmentálneho problému. Zákonná povinnosť ukladá aktualizovať hlukovú mapu každých päť rokov, posledná povinná aktualizácia z roku 2016 sa nerealizovala, najbližšia by mala byť vykonaná v roku 2021. Jediná dostupná hluková mapa z roku 2011 nedisponuje akčným ani implementačným plánom opatrení a preto je to skôr informatívny ako strategický dokument.

Krátkodobé riešenie

Zadanie pre novú hlukovú mapu pre rok 2021 s kvalitným akčným a implementačným plánom

Strednodobé riešenie

Časť riešení priblížia výsledky novej hlukovej mapy. Štandardne akčné plány odporúčajú výstavbu protihlukových stien, tie sú však náročné na financovanie, legislatívu a ich estetická a mestotvorná funkcia má nízku kvalitu.

Lokálne obmedzovanie rýchlosti (dopravným značením, alebo fyzickými bariérami), vymedzovanie pokojných zón, prípadne rozširovanie peších zón patria medzi efektívne, rýchle a jednoduché riešenia, ktoré neprinášajú len zníženie hlukovej záťaže, sú benefitom aj pre znižovanie emisií, prachu a najmä nehodovosti a fatálnych následkov dopravných nehôd.

Dlhodobé riešenie

Vytvorenie špecifickej pozície hlukového koordinátora, ktorý by dôsledne pripravoval implementáciu akčného plánu novej hlukovej mapy, vyhodnocoval by podnety a sťažnosti verejnosti na hluk a spolupracoval by s ÚHA na premietnutí protihlukových opatrení do územného plánovania.

ODPAD

Situácia

Mesto Košice má nízky podiel recyklovaného odpadu (29.7%) a ďalších parametrov týkajúcich sa triedenia a zberu odpadov. Aj napriek postupnému znižovaniu množstva odpadu na obyvateľa (aktuálne 376.8 kg ročne) ide stále o vysoké číslo, z ktorého je možné vyčítať rezervy v predchádzaní tvorby odpadu.

Energetické zhodnocovanie odpadu v spaľovni v Kokšov Bakši na jednej strane znižuje riziko vzniku skládok, zvyšuje však environmentálnu záťaž na južnom okraji mesta, ktorú spôsobujú emisie z jeho spaľovania.

Krátkodobé riešenie

Realizácia nového zberného dvora s výhľadom výstavby ďalších 5-7 aby došlo k zdvojnásobeniu ich aktuálneho počtu. Zberné dvory sú rýchlym a efektívnym nástrojom na zvýšenie podielu recyklácie odpadu na území mesta.

Brno, mesto porovnateľné veľkosťou aj infraštruktúrou aj systémom zberu odpadového hospodárstva dosahuje omnoho efektívnejšie výsledky. Spolupráca a konzultácia s brnenským magistrátom by mohla znamenať zefektívnenie košického systému pri nízkych investíciách.

Strednodobé riešenie

Personálne posilnenie referátu životného prostredia a prísne kontrolovanie a pokutovanie vzniku nelegálnych skládok na území mesta.

Dlhodobé riešenie

S ohľadom na vývoj národnej a európskej legislatívy je dôležité sa zaoberať vytvorením novej, technologicky odlišnej a inovatívnej prevádzky na spracovanie odpadu, akou mesto disponuje teraz. Spoločný postup miest Košíc a Prešova a KSK a PSK dokáže rozložiť investície na viacerých užívateľov.

VODA

Situácia

Mesto Košice a jeho obyvatelia dlhodobo znižujú spotrebu pitnej vody (zníženie o 36% oproti 2015), ktorá si udržiava štandardnú kvalitu. Novým problémom je zrážková voda z náhlych intenzívnych privalových zrážok, ktorú aktuálna infraštruktúra nedokáže pravidelne spracovať. Dôsledkom sú lokálne povodne, ktorých výskyt je čoraz častejší a nebude sa zmenšovať. Mesto Košice si nechalo vytvoriť skríning privalových zrážok a teda pozná najohrozenejšie miesta na svojom území.

Vodné toky a veľké vodné plochy. Hornád a jeho brehy nemá v správe samospráva ale príslušná inštitúcia správy povodia. Na území mesta sú dve iné vodné zóny, ktoré sú citlivo vnímané verejnosťou a je dôležité sa im venovať ako prípadovým štúdiám a komunikačným nástrojom pre celú tému vody.

Krátkodobé riešenie

Hľadanie nových (biologicko-technických) inovatívnych riešení pre správu jazera na sídlisku Nad Jazerom.

Revitalizácia a pravidelné čistenie južnej časti Mlynského náhonu (v časti pri vlakovom depe a Pri Bitúnku).

Prioritizácia najohrozenejších miest z privalových zrážok.

Strednodobé riešenie

Spristupnenie a revitalizovanie brehov a blízkeho okolia Hornádu v miestach, kde mesto vlastní pozemky. Dlhodobý spoločný (strategický a investičný) postup s Vodohospodárskym podnikom a Správou povodia Bodvy a Hornádu.

Prepojenie Čermelského potoka s Mlynským náhomom.

Dlhodobé riešenie

Obmedzenie výstavby v prirodzených záplavových územiach rieky Hornád.

PRÍRODA A BIODIVERZITA

Situácia

Mesto Košice má heterogénne územie biodiverzity s ohľadom na svoju topografiu (lesy, kopce, rovina, rieka, urbanizované územie, rurálne územie, priemysel a podobne). Mestské organizácie Mestské lesy, Zoologická záhrada a Správa mestskej zelene sú nezastupiteľné inštitúcie pri správe rozsiahlych území v zastavanej aj nezastavanej časti mesta.

Mesto napriek rozsahu svojho územia nemá vlastnú víziu alebo dokument, ktorým by podporil lokálnu biodiverzitu. Túto úlohu zastupuje akademická pôda a nezávislé organizácie, ktoré však nemajú legislatívne a finančné možnosti ako samospráva.

Krátkodobé riešenie

Vytvorenie pravidelného odborného pracovného tímu za účasti mestských podnikov, univerzít a relevantných odborníkov s cieľom vytvoriť spoločný dokument pre biodiverzitu. Eliminuje sa tým instantný nekoordinovaný aktivistický prístup.

Strednodobé riešenie

Revitalizácia Mlynského náhona.

Väčšie sprístupnenie mestských lesov (podobným spôsobom ako je lesopark na Furči).

Vytvorenie nových mestských parkov.

Pasportizácia stromov.

Prehodnotenie spôsobu a počtov kosenia.

Program na odstraňovanie inváznych druhov rastlín a stromov.

Dlhodobé riešenie

Vytváranie lesov, skupovanie existujúcich lesov aj mimo katastra mesta Košice.

UDRŽATEĽNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA A PÔDY

Situácia

Mesto Košice na celom svojom území disponuje dostatkom zelených miest - 31.94% verejné + 1.06% neverejné, v urbanizovanej časti - 6.23% verejné + 3.58%. Aktuálne prebieha finalizácia generelu zelene, ktorý nadväzuje na čiastočný materiál z roku 2013. Aj pôvodný materiál aj súčasný proces poukazujú na fakt, že množstvo deklarovaných zelených priestorov nemá adekvátnu infraštruktúru, údržbu a ďalšie parametre a sú zelenými miestami len formálne. Neslúžia verejnosti ako pobytové zóny.

S premenou ekonomiky mesta ostáva na území množstvo brownfieldov a priemyselných zón, ktoré nie sú zmapované a existuje k nim len málo dát a teda aj možností ďalšieho plánovania.

Krátkodobé riešenie

Dokončenie generelu zelene. Zmapovanie brownfieldov.

Strednodobé riešenie

Generel zelene ponúka minimálne 10 vhodných plôch na vytvorenie nových mestských parkov. Vytipovanie, príprava a realizácia jedného konkrétneho by malo slúžiť ako prototyp pre ostatné.

Dlhodobé riešenie

Prednostné skupovanie priemyselných objektov a brownfieldov, najmä v oblasti rieky Hornád a urbanizovanej časti mesta za účelom revitalizácie týchto zón na iné funkcie.

UDRŽATEĽNÁ MESTSKÁ MOBILITA

Situácia

Mesto Košice málo diverzifikuje infraštruktúru pre rôzne druhy mestskej mobility. Zásadným problémom je nekompatibilný prístup Krajského dopravného inšpektorátu, ktorý presadzuje inú filozofiu dopravných riešení v meste a objektívne tak ovplyvňuje preferencie verejnej dopravy pred individuálnou automobilovou dopravou, trasovanie cyklochodníkov po vysokokapacitných cestách s nízkou hustotou premávky a podobne.

V roku 2020 bol zakúpený plánovací dopravný softvér, ktorý umožňuje modelovanie dopravných riešení v aktuálnej dopravnej situácii a výrazne môže pomôcť pri realizovaní drobných, finančne nenáročných intervencií do organizácie dopravy v meste.

Krátkodobé riešenie

Mesto Košice disponuje kvalitným dokumentom Stratégia rozvoja dopravných stavieb s množstvom konkrétnych dopravných riešení. Ich jasná prioritizácia môže stanoviť investičný plán na najbližšie obdobie 3-5 rokov.

Spomínaný plánovací dopravný softvér potrebuje byť dotovaný aktuálnymi dátami, dôležité je obstaráť a inštalovať sčítacie zariadenia (kamery alebo radary) na najintenzívnejšie križovatky v meste. Na obsluhu softvéru je potrebné vyčleniť alebo zamestnať jedného človeka na plný úväzok, aby sa investícia do jeho nákupu čo najefektívnejšie zhodnotila.

Strednodobé riešenie

Niektoré vozidlá DPMK disponujú sčítacími zariadeniami, ktoré veľmi efektívne merajú aktuálnu situáciu vo verejnej doprave o pohybe ľudí, prestupných uzloch a podobne. Tieto sčítače nie sú aktivované a v mnohých vozidlách chýbajú. Jedným riešením by malo byť dovybavenie vozidiel týmito sčítačami, druhým riešením by malo byť objednávanie všetkých nových vozidiel už s touto technológiou, pretože dodatočné inštalovanie je drahšie.

Dlhodobé riešenie

Jednoznačná preferencia verejnej dopravy, vytváraním finančne nenáročných riešení ako sú samostatné jazdné pruhy, preferencia na križovatkách, lacnejšie dlhodobé predplatené cestovné lístky (6-12 mesačné).

Lokálne obmedzovanie rýchlosti (dopravným značeným, alebo fyzickými bariérami), vymedzovanie pokojných zón, prípadne rozširovanie peších zón a ďalšie ukludňovanie dopravy patria medzi efektívne, rýchle a jednoduché riešenia, ktoré neprinášajú len zníženie hlukovej záťaže, sú benefitom aj pre znižovanie emisií, prachu a najmä nehodovosti a fatálnych následkov dopravných nehôd.

ZELENÝ RAST A EKOINOVÁCIE

Situácia

Mesto Košice sa v súčasnosti nevenuje sústavnému štruktúrovanému zbieraniu údajov o ekoinováciách, zelenej ekonomike a pôsobení jednotlivcov, organizácií a inštitúcií na území mesta, ktoré svojou činnosťou podporujú zelený rast.

Chýba plán digitalizácie a digitalizácie samosprávnych procesov, zelené kritériá nie sú pravidelne zavádzané do verejných obstarávaní a ďalších interných procesov.

Archivovanie fyzických a digitálnych úradných dokumentov je aktuálnym problémom samospráv veľkých miest v celej Európe.

Krátkodobé riešenie

Vytvorenie Zelenej grantovej schémy s rôznymi kategóriami podpory (dáta, ekoinovácie, informovanosť verejnosti, vzdelávanie a ďalšie) by v priebehu krátkeho času pomohlo zmapovať väčší podiel (75%-85%) aktívnych jednotlivcov, organizácií a inštitúcií, ktoré pôsobia na území mesta v týchto oblastiach.

Strednodobé riešenie

Využitie súčasných sietí a klastrov, v ktorých je mesto zapojené, na motivovanie vytvárania zelených pracovných príležitostí, k tomu je potrebné vytvoriť metodiku zbierania dát o tomto sektore.

Vytvorenie informačného programu a kampane a komunitných programov pre verejnosť o cirkulárnej ekonomike, reuse, domácej spotrebe, Green Public Procurement (GPP) a ďalších mäkkých aktivitách.

Dlhodobé riešenie

Ukončenie obstarávania vozidiel s pohonom na fosílna palivá pre samosprávu (nielen pre hromadnú dopravu, ale pre všetky vozidlá všeobecne).

Vytvorenie realistických samosprávnych cieľov pre digitálnu transformáciu, využívanie nízkoemisných technológií, cirkulárne využívanie materiálov a podobne.

ENERGETIKA (+KVALITA OVZDUŠIA)

Situácia

Energetický výkon mesta priamo ovplyvňuje kvalitu ovzdušia, odpadové hospodárstvo a ďalšie odvetvia a preto by nemal byť sledovaný izolovane. Strategický materiál o rozvoji energetiky z roku 2020 ponúka šesť možných scenárov vývoja s ohľadom na štruktúru a zemny v priemysle a veľkosti populácie mesta. Hlavní výrobcovia energií na území mesta patria zároveň medzi najväčších znečisťovateľov ovzdušia a je dôležité nájsť rovnováhu medzi lacnou výrobou energie a jej dopadmi na kvalitu životného prostredia

Krátkodobé riešenie

Prioritizácia verejných budov na základe energetickej náročnosti a ich revitalizácia za účelom zníženia odberu energií, ktoré neskôr nebude potrebné vyrobiť.

Strednodobé riešenie

Predchádzanie vzniku odpadov a predchádzanie výrobe energie, ktorú nie je potrebné zužitkovať. Pri životnosti budov na úrovni 30-35 rokov je potrebné ročne revitalizovať približne 3% stavieb v majetku mesta, ich financovanie nemusí byť závislé na externých zdrojoch, ale môže byť hrazené z budúcich úspor na platbách za energie.

Dlhodobé riešenie

S ohľadom na vývoj národnej a európskej legislatívy je dôležité sa zaoberať vytvorením novej, technologicky odlišnej a inovatívnej prevádzky na spracovanie odpadu, akou mesto disponuje teraz.

Diverzifikácia vstupných surovín pri procese výroby tepla s väčším dôrazom na obnoviteľné zdroje, v prípade mesta Košice, na využitie geotermálnych vrtov.

KLIMATICKÁ ZMENA - MITIGÁCIA

Situácia

Mitigácia je úzko spojená s redukciou až elimináciou tvorby CO₂. V prípade mesta Košice je výrazne spojená s energetickou náročnosťou budov, výkonom priemyslu a dopravou. Podobne ako pri iných indikátoroch, nie je možné túto tému izolovať a je potrebné ju vnímať integrovane s kvalitou ovzdušia a energetickou politikou.

Na území mesta Košice a v jeho blízkosti sa nachádza niekoľko veľkých znečisťovateľov, ktorí dlhodobo ovplyvňujú kvalitu ovzdušia v celom regióne. Tepláreň, spaľovňa a železiarne od roku 2000 investovali do ekologických procesov, filtrácie, zmeny štruktúry vstupných zdrojov množstvo prostriedkov a súčasná situácia je kvalitatívne výrazne lepšia, ale stále spôsobujú že Košice sú v znečistení ovzdušia nad národným priemerom na úplnej špičke.

Dôležitým znečisťovateľom sú malé domácnosti, ktoré najmä v zimných mesiacoch kúria tuhým palivom. Dôvodom je neexistencia pripojenia na plynovú prípojku, alebo dobrovoľné odpojenie sa od siete kvôli ekonomickým dôvodom.

Krátkodobé riešenie

Vytvorenie siete vlastných lokálnych meracích staníc s čo najširším zberom dát. Tieto dáta v ďalšej fáze poslúžia na cielené opatrenia.

Prioritizácia verejných budov na základe energetickej náročnosti a ich revitalizácia za účelom zníženia odberu energií, ktoré neskôr nebude potrebné vyrobiť.

Strednodobé riešenie

Predchádzanie vzniku odpadov a predchádzanie výrobe energie, ktorú nie je potrebné zužitkovať. Prioritizácia verejných budov na základe energetickej náročnosti a ich revitalizácia za účelom zníženia odberu energií, ktoré neskôr nebude potrebné vyrobiť. Pri životnosti budov na úrovni 30-35 rokov je potrebné ročne revitalizovať približne 3% stavieb v majetku mesta, ich financovanie nemusí byť závislé na externých zdrojoch, ale môže byť hrazené z budúcich úspor na platbách za energiu.

Dlhodobé riešenie

Výrazná podpora verejnej dopravy, nielen mestskej, ale aj regionálnej.

Diverzifikácia vstupných surovín pri procese výroby tepla s väčším dôrazom na obnoviteľné zdroje, v prípade mesta Košice, na využitie geotermálnych vrtov.

KLIMATICKÁ ZMENA - ADAPTÁCIA

Situácia

Od roku 2019 vzniká adaptačná stratégia mesta Košice na vplyvy zmeny klímy. V prvej fáze vznikli mapy zraniteľnosti na rôzne parametre, ktoré pri integrovaní do územia mesta poukazujú na zraniteľné územia a skupiny obyvateľstva.

Krátkodobé riešenie

Dokončenie adaptačnej stratégie a vytvorenie prioritizácie najzraniteľnejších miest s návrhom intervenčných opatrení.

Strednodobé riešenie

Intervencie ako sadenie stromov a uprednostňovanie verejnej dopravy nemusia stačiť. Je potrebné prispôbiť služby a správu mesta novým podmienkam - rozšírenie starostlivosti o seniorov, zmena pracovného dňa v letných mesiacoch a podobne. Tieto zmeny je potrebné modelovať a predvídať už dnes (napríklad prostredníctvom projektu Košice 2.0).

Dlhodobé riešenie

Revitalizácia verejných priestorov a verejných budov aby poskytovali primeranú ochranu pred vlnami horúčav.

Rozšírenie programov pre seniorov a ohrozené skupiny obyvateľstva - bývanie, stravovanie, zdravotná starostlivosť.

Modelovanie budúcich ekonomických sektorov - niektoré budú voči zmenám odolnejšie viac (pestovanie nových plodín, rekreácia), niektoré menej.

SAMOSPRÁVA

Situácia

Mesto Košice disponuje viacerými relevantnými strategickými dokumentmi, ktoré reflektujú národnú aj európsku legislatívu. V druhej polovici roka 2020 došlo z národnej úrovne a ministerstiev vytvárať integrované stratégie nielen v rámci konkrétnych samospráv, ale aj medzi samosprávami a vyššími územnými celkami.

Na úrovni mesta nie sú existujúce stratégie dostatočne harmonizované (vznikali v rôznych časoch, bez požiadaviek na previazanie s inými odvetviami a podobne) a ich izolovanosť spôsobuje, že sa vytvárajú paralelné dokumenty a logistika a plánovanie implementácie je neefektívne.

Mesto sa v rokoch 2019 a 2020 zapojilo do viacerých európskych spoluprác, prihlásilo sa k deklarácia a vytvorilo bilaterálne partnerstvá. Dôležité je naďalej spolupracovať na medzinárodnej úrovni (či už kvôli získaniu financovania, alebo poznatkov) ale najmä zrealizovať možnosti mesta pri napĺňaní odvážnych cieľov a záväzkov.

Krátkodobé riešenie

Vstup do relevantných medzinárodných sietí ako ICLEI alebo C40 za účelom výmeny skúseností a vytvárania konzorcií pre získavanie finančných prostriedkov.

Naplnenie organizačnej štruktúry adekvátnym počtom kvalifikovaného personálu.

Strednodobé riešenie

Zmena merania výkonu mesta na štandardizovaný systém 17 indikátorov SDG (Sustainable Development Goals) za účelom prehľadného sledovania jeho funkcií smerom k obyvateľom, subjektom a partnerom na medzinárodnej úrovni.

Dokončenie aktuálne vznikajúcich dokumentov, ich integrovanie s environmentálnou prioritizáciou a ich premietnutie do územného a investičného plánu.